

เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองกับ วิธีสอนแบบมีส่วนร่วม

ขวัญเรือน สังข์กุล*

คำสำคัญ 1. วิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 2. วิธีสอนแบบมีส่วนร่วม

ความนำ

การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันนับว่าเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงของระบบการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้เป็นผู้ที่มีความสามารถทางการคิด มีนิสัยรักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และรู้จักแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาดโดยใช้หลักการและเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 24 ที่ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 15-16) ใน การปฏิรูปการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ให้เกิดความสำเร็จนั้น คือ ครูผู้สอนนั่นเอง สำหรับยุทธศาสตร์ การเรียนรู้ได้แก่ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (หรือเป็นศูนย์กลาง) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ใช่สอนโดยครู เป็นผู้บอก แต่ครูต้องใช้เทคนิคการจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยยึดผู้เรียนเป็นหลักให้เกิดการเรียน

*นักศึกษาลัทธิศรัทธาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

รู้อย่างมีความหมาย ได้คุณภาพและมาตรฐานโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สมอ (สติปัญญา) จิตใจและวิญญาณ ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ที่ให้อยู่ร่วมกันในระบบสังคมได้อย่างมีความสุข ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 27) ในมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ดังนั้นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมีความสำคัญมากเพราะผู้สอนต้องนำเทคนิคกระบวนการจัดการสอนใหม่ๆ มาให้ผู้เรียน มีความรู้ ทักษะ ค่านิยมการจัดการ มีทักษะในการคิดและแก้ปัญหา เห็นคุณค่าในการเรียนและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษา และพลศึกษา ในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตซึ่งอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มาตรฐาน พ 5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การช้ำยา สารเสพติด และความรุนแรง (กรมวิชาการ. 2544 : 15)

ดังนั้นใน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเรื่องนี้ต้องศึกษาเทคนิคการสอนหลายวิธี เช่น การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ การสอนแบบ

ศูนย์การเรียนรู้ การสอนแบบโครงงาน การสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และการสอนแบบสืบสวนสอบสวน ผู้สอนจะใช้กระบวนการสอนอย่างไรต้องให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาด้วยซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจการสอน 2 วิธี ทั้งการสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองกับการสอนแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าใจความต้องการของตนเอง จากการเรียนเป็นรายบุคคลและค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนการสอนแบบมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดผลดี คือ ผู้เรียน จะได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาการ การมีส่วนร่วมทางความคิด และยึดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิธีสอนโดยการใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองกับการสอนแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการจัดกระบวนการสอน เรื่องความปลอดภัยในชีวิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กับวิธีการสอนแบบมีส่วนร่วมและเพื่อต้องการทราบว่าวิธีสอนวิธีใด จะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากัน อันจะเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experiment Research) มีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความปลอดภัยในชีวิต ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสหศาสตร์วิทยาคาร อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยวิธีสอนแบบให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองกับวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ของโรงเรียนสหศาสตร์วิทยาคาร จำนวน 132 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนที่กำลัง

ศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ของโรงเรียนสหศาสตร์วิทยาคาร อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 60 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเองประกอบด้วย

3.1 แผนการสอนกลุ่มทดลองที่ 1 ใช้วิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3.2 แผนการสอนกลุ่มทดลองที่ 2 ใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม

3.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบแผนการทดลองการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยใช้แผนการทดลอง แบบ Randomized Control-Group Pre-test Post-test Design. โดยดำเนินการทดลองสอนใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 วันละ 1 คาบ คาบละ 60 นาที โดยจัดคาบสอนสลับกันระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2 ในวันจันทร์ ถึงวันศุกร์ รวม 5 สัปดาห์ ตั้งแต่เวลา 7.30-8.30 น. ผู้วิจัยชี้แจงทำความเข้าใจกับนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลอง ทำการสอบก่อนดำเนินการทดลอง แล้วดำเนินการทดลองสอนกับทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้เวลารวมกัน 24 คาบ และทำการทดสอบหลังการทดลอง นำผลการทดลองมาวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

- วิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบ โดยหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) และค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบ

- วิเคราะห์ข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง โดยหาค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 และของกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 โดยการใช้การทดสอบค่า t-test dependent เปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2 โดยการใช้การทดสอบค่า t-test in dependent

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการทดลองวิธีสอนเรื่องความปลอดภัยในชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมและวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผลเป็นดังนี้

1. หลังการเรียนเรื่องความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วม มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นทั้ง 2 กลุ่ม และนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จากข้อค้นพบนี้จึงสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวการปฏิรูป

การศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง โดยได้รับการชี้แนะจากครูผู้สอนและเพื่อน ในการชี้แนะดังกล่าวเป็นลักษณะการกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจที่กระจ่างขึ้น นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข นักเรียนก็สามารถพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองได้มากขึ้น แสดงให้เห็นว่ากระบวนการสอนทั้ง 2 วิธี ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปการเรียนรู้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสาเหตุก็คงเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการจัดการเรียนการสอนของครู โดยเชื่อในศักยภาพของนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ คอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพในการสร้างความรู้หรือเรียนรู้ด้วยตนเอง เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Richardson, 1994 : 1)

2. คะแนนเฉลี่ยของการเรียนเรื่องความปลอดภัยในชีวิต โดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมสูงกว่าวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แสดงว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองกับนักเรียน ที่เรียนโดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่าค่าของคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังการ

เรียน กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมมีค่าของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.83 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.25 ส่วนกลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีค่าของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.53 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.05

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนโดยวิธีสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นผลมาจากการจัดกระบวนการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้จากผู้รับมาเป็นผู้เรียนรู้เองแสดงบทบาทเป็นผู้เรียนที่มีคุณลักษณะตามจุดเน้น โดยเป็นผู้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มลงมือปฏิบัติจนสามารถสร้างความรู้และชิ้นงานได้และเรียนรู้อย่างสนุกสนาน เพราะมีอิสระในการเรียน ทำให้ผลการเรียนสูงขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนาของประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เรื่องปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นประเด็นเด่นที่สำคัญ โดยเฉพาะในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2540 : 45) ที่พบว่ากระบวนการกลุ่มยังเป็นการศึกษาจากประสบการณ์จริง ผู้เรียนโดยปฏิบัติจริงตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นจนทำให้เกิดการเรียนรู้มีความทราบซึ่งและจดจำสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ได้นาน นอกจากนี้การเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มยังสามารถฝึกนิสัยให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีและทำให้เกิดทักษะทางสังคมได้ดีอีกด้วย นอกจากนี้การสอนแบบมีส่วนร่วมยังเป็นการใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเพื่อคิดเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงเข้ากับสภาพการณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราได้สามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ แก้ปัญหาเองได้โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชาพรพรรณ ผลผลา (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย

เรื่องประสิทธิภาพของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง คะแนนเจตคติของนักเรียนในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันโรคเอดส์และทักษะการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการสอนแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและผู้เรียนเกิดทักษะด้านต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคมด้วย ประการที่สำคัญทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นคือการจัดกิจกรรมต้องจัดให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนแต่ละคน(ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. 2540:5) และการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมนี้ยังเป็นการสอนให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมและเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด ดังนั้น ครูผู้สอนจึงเห็นว่า การเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมจะประสบผลสำเร็จตามมุ่งหมายของการเรียนได้นั้นต้องอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นสำคัญนั่นเอง

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะใน 2 ส่วน คือ

1. ข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้

1.1 การฝึกให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่มได้ระดมสมองการใช้กระบวนการกลุ่มและการนำเสนอความคิดหรือผลงานนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ครูควรให้ความสำคัญให้มากขึ้น การทำกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นกิจกรรมเพิ่มทักษะในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ หากครูสอนอย่างรวบรัดหรือเร็วเกินไปมีเวลาในการฝึกทักษะระดมพลังสมองหรือกระบวนการกลุ่มน้อยก็อาจทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

1.2 การจัดการเรียนการสอนต้องใช้เวลาการสอนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในการสรุปองค์ความรู้ที่ยัง

ยีนได้ด้วยตนเอง ดังนั้นครูผู้สอนต้องไม่เป็นผู้สรุปความรู้ให้นักเรียน เพราะจะทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

1.3 การจัดกิจกรรมการสอนแบบมีส่วนร่วมจะเกิดประโยชน์สูงสุด ครูผู้สอนต้องมีความพยายาม และอดทนต่อการวัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นถึง การคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ทักษะอื่น ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในระดับช่วงชั้นต่าง ๆ เช่น นักเรียนที่อยู่ช่วงชั้นที่ 1-2 หรือระดับอุดมศึกษา

2.2 ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่น การกล้าแสดงออกของนักเรียน ความรับผิดชอบ การทำงานกลุ่ม ความมีวินัย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท ประวาลพุกษ์. 2545. **การเรียนรู้แท้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพ. วิชาการ(พว.) จำกัด.
- ชวาล แพรัตกุล. 2517. **การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน**. เอกสารประชุมวิชาการ ครั้งที่ 5 ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2540. **“การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” ในทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. 2540. **“กระบวนการกลุ่ม” ในทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร : เจริญผล.
- วิภาพรรณ ผลผลา. 2541. **ประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตวิชาเอกสุศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2544. **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สุขศึกษา และพลศึกษา**. ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____ . 2542. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สาธารณสุข,กระทรวง .2540. **การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม**. กรมสุขภาพจิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Hmelo Cindy E. and Lin Xiaodong. 2000. **Becoming Self-Directed Learners : Strategy Development in Problem- Based Learning**. In Evensen. Dorothy H. and Hmelo.Cindy E (eds). **Problem-Based Learning. A Research Perspective on Learning Interactions**. 227-248. Mahwah. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates.
- Richardson, V. 1994. **“Constructivist Teaching :Theory and Practice” Teaching Thinking & Problem Solving**. (December)